

Forum for utvikling og miljø sitt innspill til Meld. St. 22 (2024-2025)

Oslo, 09.05.2025

Forum for utvikling og miljø (ForUM), et nettverk av over 60 norske sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider med utvikling, fred, menneskerettigheter, klima og miljø, takker for muligheten til å komme med innspill til finanskomitéens behandling av årets stortingsmelding om Statens pensjonsfond.

Klimarisiko

I år er det 10 år siden Stortinget vedtok å ekskludere kullselskaper fra fondets portefølje. Stortingets intensjon var alltid at kull skulle fases ut over tid, og dette ble fulgt opp i den påfølgende stortingsperioden da kullkriteriet ble skjerpet. På de siste ti årene har klimakrisen blitt enda mer prekær, mens kull er en industri som for alvor har gått inn i sin solnedgangsfase. Likevel har fondet fortsatt investert 142 mrd. NOK i selskaper som har kullaktiviteter. Det gjør fondet til Europas største kullinvestor.

Fondets mandat om å være en indeksnær investor, spredt utover hele det globale markedet, begrenser fondets mulighet til å justere porteføljen for å begrense klimarisiko. Stortinget kan bistå forvalterne ved å oppdatere det etiske rammeverket for fondet. Det aller første grepet bør være å videreutvikle vedtakene fra 2015 og 2019 og trekke fondet helt ut av kull. Vi oppfordrer derfor Stortinget til å vedta en ytterligere innstramming av kullkriteriet, og viser til skriftlig innspill fra Nordisk Senter for Bærekraftig Finans for spesifikke merknader til dette.

I 2025 skal NBIM oppdatere sin klimahandlingsplan. ForUM anerkjenner at den eksisterende planen sitt mål om en netto-null portefølje innen 2050 er godt og at NBIM synes å ta den finansielle risikoen knyttet til klimaendringene på alvor. Eksisterende modeller for å regne inn kostnaden av klimarisiko er ikke tilstrekkelige, og fondet skal ha honnør for selv å utvikle modeller for å regne inn mer klimarisiko.

Det er likevel behov for å tydeliggjøre i den nye planen hvordan fondet vil utøve eierskapsutøvelsen i tilfeller der selskapene ikke møter fondets forventninger til klimaomstilling. Selv om det er NBIM som skal utvikle planen mener vi at behandlingen av stortingsmeldingen om fondet gir en god mulighet for Stortinget til å sende et tydelig signal om hva de forventer av klimahandlingsplanen.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Vedta en ytterligere innstramming av kullkriteriet, i tråd med innspill fra Nordisk Senter for Bærekraftig Finans.
- Be NBIM utvikle en klimahandlingsplan som inneholder sektorspesifikke og tidsbestemte rammer for hvordan fondet trapper opp eierskapsutøvelsen når selskaper ikke møter forventningene til håndtering av klimarisiko.
- Be NBIM utvikle en klimahandlingsplan som inneholder en forventning om at alle selskaper i porteføljen har satt seg realistiske og vitenskapsbaserte utslippsmål og delmål innen 2027.

Åpenhet

ForUM anerkjenner at det har blitt gjennomført grep for å sikre større åpenhet rundt forvaltningen av Oljefondet, blant annet gjennom mer detaljert rapportering om ansvarlig eierskap. Dessverre består de grunnleggende problemene som gjør det vanskelig å vurdere forvaltningen.

En [undersøkelse](#) gjennomført for Fair Finance International, Framtiden i våre hender (FIVH) og Amnesty Norge, i 2022, knyttet til nordiske investeringer i selskaper som var aktive i bygg- og hotellbransjen i Qatar, viste at NBIM ikke kunne forsikre offentligheten om at de benyttet et målrettet aktivt eierskap eller at dette gav beviselige resultater hos de aktuelle selskapene. Selv om NBIM i dag publiserer en oversikt over selskapsdialog, er informasjonen fortsatt utilstrekkelig. Offentligheten har ikke innsikt i hvilke konkrete utfordringer som NBIM løfter i selskapsdialogen, hvilke målsetninger NBIM har for dialogen, hvilke milepæler man strekker seg etter og hva som skjer dersom forventningene ikke innfris.

Nicolai Tangen annonserte tidlig at NBIM både iverksatte forhåndsfiltrering av selskapene man investerte i, så vel som at porteføljen ble screenet kvartalsvis. Disse grepene er veldig positive, men for å kunne vurdere effektiviteten av disse trengs mer åpenhet rundt kriteriene som anvendes.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Be NBIM om mer åpenhet rundt utøvelsen av aktivt eierskap.
- Be NBIM om mer åpenhet rundt kriteriene som anvendes ved forhåndsfiltrering og porteføljens kvartalsvis screening for å kunne vurdere effektiviteten av disse.

Krig og konflikt

Oljefondet er den største europeiske investoren i Israels ulovlige okkupasjon av Palestina. [ICJs rådgivende uttalelse](#) fra i fjor erklærte hele okkupasjonen som ulovlig. Domstolen uttaler at stater skal ta steg for å motvirke investeringer i selskaper som bidrar til den. [Sikkerhetsrådets resolusjon](#) er også klar på at bosettingene er folkerettsstridige. Utenriksdepartementet er tydelig i sine råd til norske selskaper: [Unngå handel](#) som bidrar til okkupasjonen. Likevel er Oljefondet investert i 13 selskaper på FNs [liste over selskaper](#) med for nær tilknytning til okkupasjonen.

Dette tyder på at forvaltningsrammeverket ikke er i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser, ei heller de internasjonale menneskerettighetsstandardene UNGPs og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper. [Etikkrådets uttalelser](#) tyder på det samme: Det virker å være større handlingsrom for forvaltningen enn folkeretten og internasjonale menneskerettighetsstandarder gir adgang til.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Be Finansdepartementet endre Etikkrådets retningslinjer og senke terskelen for utelukkelse av selskaper.
- Pålegge Norges Bank å trekke alle investeringer i selskaper hvor det er uakseptabel stor risiko for folkerettsbrudd i okkupert palestinsk område.
- Ta initiativ til å presisere retningslinjene for utelukkelse og observasjon fra Oljefondet, slik at disse bringes i samsvar med folkeretten og internasjonale menneskerettighetsstandarder.

Atomvåpen

Etterlevelsen av det produktbaserte kriteriet for investeringer i våpen som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper er mangelfullt. Statens pensjonsfond utland (SPU) er i dag investert i syv selskaper som direkte kan knyttes til produksjon av atomvåpen og leveringsplattformer for atomvåpen.

De siste månedene har enkelte stemmer tatt til orde for at våpenkriteriet bør endres for å tillate investeringer i atomvåpen. Atomvåpen har katastrofale humanitære konsekvenser. Ved bruk av atomvåpen vil ingen være i stand til å gi nødvendig helsehjelp – skadeomfanget vil være for stort og strålingsfaren for høy.

Kriteriet forbyr i dag også investeringer i blant annet antipersonellminer og klaseammunisjon. Å åpne for investeringer i atomvåpen, vil være å legge opp til å forskjellsbehandle våpen som bryter grunnleggende humanitære prinsipper. Atomvåpen bryter ikke disse prinsippene mindre enn klasevåpen og antipersonellminer.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Gjennomgå praktiseringen av de etiske retningslinjer med formål om at SPU trekkes ut av selskaper som bryter med retningslinjene.
- Avvise forslag om å oppheve tidligere begrensning om at SPU ikke kan investere i våpenprodusenter som produserer komponenter til kjernevåpen.

Alkoholselskaper

SPU hadde i 2024 investeringer for 138 milliarder kroner i alkoholselskaper. Alkohol er en av de store risikofaktorene for global folkehelse, inkludert psykisk helse og ikke-smittsomme sykdommer. Alkoholselskapene opererer på måter som undergraver folkehelsen og svekker offentlig regulering. Alkoholindustrien retter mange av tiltakene mot unge, og ville vært ulovlige i Norge. Det at dette gjøres i land der myndighetenes mulighet til å ta tak i utfordringene er svake, gjør handlingene mer alvorlige.

ForUM ber derfor komitéen om å:

- Be NBIM gå i aktiv eierskapsdialog med alkoholselskapene de har investert i for å stanse aggressiv markedsføring og uansvarlig myndighetskontakt.
- Igangsette en utredning av om selskaper som produserer alkohol skal inkluderes i produktkriteriene for utelukkelse, slik det allerede er gjort for tobakk og cannabis.
- Be Etikkrådet utrede om alkoholselskapenes bruk av uetisk reklame og uansvarlig myndighetskontakt er grunnlag for å be NBIM trekke seg ut av enkelte alkoholselskaper.

Med vennlig hilsen

Birgitte Lange

Konstituert generalsekretær i Forum for utvikling og miljø

